

Jordánková, Hana; Sulitková, Ludmila

Nobilitovaný městský písař a jeho společenská prestiž

Studia historica Brunensia. 2013, vol. 60, iss. 1-2, pp. [229]-239

ISBN 978-80-210-7685-3

ISSN 1803-7429 (print); ISSN 2336-4513 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132829>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

HANA JORDÁNKOVÁ – LUDMILA SULITKOVÁ

NOBILITOVANÝ MĚSTSKÝ PÍSAŘ A JEHO SPOLEČENSKÁ PRESTIŽ

Abstract:

The authors examine the professional carrier and social standing of the council scribe in Brno and diplomat Jiří Hovorka from Vyškov in the pre-1620 period.

Key words:

Brno, pre-1620 period, city office, council scribe,

Pod všeobecně znějícím názvem našeho příspěvku se skrývá osoba brněnského radního písaře Jiřího Hovorky z Vyškova, jenž nás rozměrem své osobnosti zaujal už několikrát.¹ Dnes bychom se rády více zamyslely nad sociálním rozměrem jeho osobnosti, tedy jak se prezentoval v městském prostředí a jak jej toto prostředí vnímalo. Už na tomto místě také předesíláme,

¹ Na základě hloubkového studia pramenů brněnské proveniencie a veškeré dostupné literatury, kterou jsme na příslušných místech vyhodnotily, jsme se působením Jiřího Hovorky a dalších městských písařů zabývaly ve studiích: J o r d á n k o v á , Hana – S u l i t k o v á , Ludmila: *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období*. (Diplomatická a prosopografická studie). Sborník archivních prací 45, 1995, zvláště s. 328–333; T y t é ž : *Městští písaři a vrcholná politika čtvrtého stavu (na příkladu královského města Brna)*. Časopis Matice moravské 125, 2006, s. 367–396; T y t é ž : *Fungování nejvyššího městského správního orgánu ve světle pamětních záznamů městských písařů na příkladu raně novověkého Brna*. In: Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním. Edd. Zdeněk Hojda a Hana Pátková. Praha 2008, s. 139–153; T y t é ž : *Mobilita městské inteligence v raném novověku (na příkladu královského města Brna)*. Documenta Pragensia XXVII, 2008, 395–417; T y t é ž : *Odras Bočkajova povstání v pramenech městské proveniencie (na příkladu Brna)*. In: Turek Švéd a Prajz. Vojenský živel versus město a venkov českého raného novověku. Historie – Otázky – Problémy 3, 2011/1, s. 29–46.

že jmenovaný městský písař vysoce překračoval ty hranice, které bychom předběžně chtěly přisoudit člověku, jenž si vědomě za svoje působíště vybral městské prostředí, ačkoli do něj vstupoval už jako erbovník.

Neznáme sice jeho datum narození, ale předpokládáme, že když se přestěhoval do Brna, kde v roce 1605 získal měšťanské právo a nastoupil do úřadu předního městského písaře poté, co si jej město doslova vyreklovalo z předchozí jeho služby v biskupské kroměřížské kanceláři, musel již být zralým člověkem tak říkajíc v nejlepším věku. Předpokládaly-li bychom podle toho, že v roce 1591 byl zapsán na olomoucké jezuitské akademii,² jeho narození v polovině 70. let 16. století, pak v roce 1617, kdy náhle podlehl nějaké zřejmě vážné chorobě, šlo o řádově 40letého muže. O to obdivuhodnější je, kde všude se za svého nepříliš dlouhého života stačil angažovat.

Období, kdy přišel do královského města Brna, nebylo politicky příliš příznivé, neboť bylo poznamenáno už od přelomu století výraznou snahou především biskupského dvora o prosazení přísných prokatolizačních opatření.³ Navíc rok 1605 znamenal pro Brno důvodnou obavu z postupu Bočkajových vojsk na Moravu⁴ a město se v průběhu celé tzv. dlouhé války s Vysokou Portou stávalo základnou pro vyzbrojování a dočasné ubytování vojsk, vypravovaných do bojů proti Turkům.⁵ Sama městská kancelář byla ale poměrně konsolidovaná, ačkoli předchozí radní písař, Mikuláš Černovský ze Švarcavy, zřejmě už nejméně dva roky před svým úmrtím na jaře

² Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 32 a pozn. 9 na s. 331. Moravský zemský archiv (= MZA), G 12 Album studiosorum, Cerroni II, inv. č. 6, f. 15v.

³ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Městští písaři*, s. 368–369, 375. Souhrnně viz Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Kardinál František z Ditrichštejna a předbělohorské Brno*. In: Kardinál František z Ditrichštejna a jeho doba. XXIX. Mikulovské sympozium 2006. Brno 2007, s. 329. K určitému uvolnění rekatolizačního tlaku došlo až od roku 1610. Tamtéž, s. 331. Naopak k utužení situace došlo znovu od roku 1615, kdy se po abdikaci Karla st. ze Žerotína ujal v roce 1615 hejtmanského úřadu Ladislav z Lobkovic (bratr nejvyššího kancléře království) a kdy se hlavní osobností zemské vlády stal František z Ditrichštejna. Navíc na císařský trůn, osiřelý Matyášovou smrtí v roce 1617, usedl nekompromisní katolík Ferdinand Štýrský. V á l k a , Josef: *Morava reformace, renesance a baroka*. Díl 2. Brno 1995, s. 90–91; K u č e r a , Jan P.: *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*. *Studia Comeniana et historica* 14, 1984, č. 38, s. 5–41. K příčinám oslabení protestantské opozice V o r e l , Petr: *Velké dějiny země Koruny české*. Sv. VII (1526–1618). Praha – Litomyšl 2005, s. 523, 537–538.

⁴ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Odras Bočkajova povstání*, zvláště s. 36–37.

⁵ S t e r n e c k , Tomáš: *Brno v moravském berním systému za dlouhé války s Vysokou Portou*. Praha 2006, zvláště s. 364.

v roce 1605 vlastní písařskou činnost pro vleklou chorobu nevykonával. Rozhodně ale vtiskl, podobně jako jeho předchůdce Jan Mencl z Kolsdorfu, který byl ve stejné funkci do roku 1600 (tehdy se stal českým sekretářem dvorské kanceláře),⁶ kanceláři punc vysoce zodpovědného „diplomatického“ úřadu a ještě i v době své nemoci se snažil vést důležitá jednání u české dvorské kanceláře. Udržoval zvláště přátelské styky s Filipem Fabriciem, pozdějším jejím sekretářem a také se Samuelem Radešinským z Radešovic, prokurátorem Markrabství moravského a básníkem dvorského okruhu císaře Rudolfa II.⁷ Jiří Hovorka tak po svém vstupu do kanceláře, který se realizoval k 26. září 1605, v ní našel jen dva velmi schopné podpisaře Václava Basla a Václava Sinapia, z nichž první se opravdu důsledně, a to až do svého úmrtí v roce 1615, věnoval vlastní kancelářské činnosti,⁸ zatímco druhý alternoval s Černovským v diplomatických posláních.⁹ Jelikož však Sinapius z kancelářských služeb odešel k roku 1606,¹⁰ přijal Jiří Hovorka v roce 1607 do kanceláře další dva pomocníky, totiž v roce 1607 Pavla Jeronýma Skřivánka (v hodnosti kancelářského písaře)¹¹ a v tomtéž roce také Václava Ochsmána, nejprve (v letech 1607–1611) ve stejné hodnosti, poté do roku 1615 jako specializovaného soudního písaře.¹²

Sám Jiří Hovorka, synovec brněnského probošta Eliáše Hovorky a absolvent jezuitské akademie v Olomouci (jako jeden z pouhých dvou brněnských radních písařů se tedy mohl chlubit ukončeným vysokoškolským vzděláním),¹³ byl podobně jako jeho předchůdci na důležitém postu předního městského písaře přímo nadán k jednáním na vyšší politické úrovni. Prostřednictvím svého bratra Pavla, předchozího důchodního písaře ve službách olomouckého biskupa, který se už v roce 1600 usadil rovněž v Brně, měl navíc přímé kontakty na českou panovnickou kancelář, neboť Pavel se v roce 1601 oženil s dcerou zmíněného Jana Mencla z Kolsdorfu.¹⁴

⁶ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 316.

⁷ Tamtéž, s. 325.

⁸ Tamtéž, s. 348.

⁹ Tamtéž, s. 353.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž, s. 335.

¹² Tamtéž, s. 375–380. Kromě toho měl zřejmě pro běžné písařské práce Jiří Hovorka k ruce ještě nejmenovaného pomocníka. Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 328.

¹³ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Mobilita městské inteligence*, s. 403.

¹⁴ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*,

K společenskému uznání mu nepochybně napomáhala i nobilitace, kterou spolu s bratrem Pavlem získal roku 1600.¹⁵ Jiří Hovorka se tak účastnil už začátkem října roku 1605 za královské město jednání zemského sněmu¹⁶ a byl také záhy jmenován členem komise pro stanovení poplatků za vklady do zemských desk. Ještě důležitější role mu připadla v následujícím roce, kdy jednak pobýval několik měsíců u dvora v Praze a jednak byl v červenci jmenován členem poselstva za městský stav (spolu se dvěma vyslanci z Olomouce), které mělo ve Vídni uzavřít mír se Štěpánem Bočkajem.¹⁷ Zprvu straník Rudolfa II., jehož přičiněním se ještě v březnu roku 1608 neúčastnila moravská města konspirativní stavovské schůze v Ivančicích a vyjádřila tak podporu císaři Rudolfovi,¹⁸ pochopil brzy, kam politický vývoj směřuje, a tak jej nacházíme už v červnu téhož roku mezi účastníky pompézní uherské korunovace krále Matyáše v Bratislavě.¹⁹ Matyáše pak měl následně v srpnu téhož roku možnost osobně v zastoupení města přiví-

s. 328. Dokladem toho, že měl informace z české kanceláře z přímé ruky, byla situace na sněmovním jednání v březnu roku 1608. D ř í m a l , Jaroslav: *Kroniky a pamětní knihy městských písařů brněnských v době předbělohorské (dokončení)*. Brno v minulosti a dnes (= BMD) 3, 1961, s. 95–96. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Městští písaři*, s. 377.

15 Nobilitován byl v roce 1579 už jeho strýc Eliáš. Když mu byl v roce 1600 císařem polepšen erb, bylo erbovnictví rozšířeno i na synovce Jiřího a Pavla. Souhrnně viz J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 328. Jiří Hovorka tak patřil mezi pět erbem obdařených radních písařů. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Městští písaři*, s. 403.

16 MZA, A 3 Stavovské rukopisy, rkp. č. 5, f. 211r.

17 O mírových jednáních viz J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Odras Bočkajova povstání*, s. 34–35, 39. Dvacetiletý mír mezi arcivévodou Matyášem Habsburským, Turky a Štěpánem Bočkajem, který tedy ukončil nejen Bočkajovo povstání, ale i dlouhou válku s Turky, byl uzavřen v listopadu 1606 u Hurbanova. Podrobně o válce s Turky a jejím financování viz S t e r n e c k , T.: *Brno v moravském berním systému*, zejména s. 329–362. K uzavření míru viz Pamětní kniha Jiřího Hovorky (Archiv města Brna (= AMB) A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 7251, f. 25v–26r), o níž se ještě zmíníme.

18 Už začátkem března roku 1608 se jen vyšší stavy sešly na „spikleneckém sjezdu“ ve Slavkově. Souhrnně viz J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Městští písaři*, s. 376–378. Tehdy byl zřejmě Jiří Hovorka přinejmenším v písemném kontaktu také s Vilémem Slavatou z Chlumu a Košumberka, jednajícím jménem císaře Rudolfa s moravským místohejtmanem Ladislavem Berkou z Dubé, proti němuž se utvořila silná stavovská opozice. S ním, už v hodnosti prezidenta české komory (od roku 1612), byl v úzkém kontaktu i později. Srov. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329.

19 Relaci o této významné události uložil vlastnoručně do Pamětní knihy. AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 7251, f. 131r–135r. Povědomí o tomto zápisu vnesl do literatury D ř í m a l , J.: *Kroniky a pamětní knihy (dokončení)*, s. 96. Tato

tat v Brně jako markraběte moravského.²⁰ Tehdy už korporativně holdovaly na srpnovém zemském sněmu novému markraběti všechny stavy a začátkem září s ním uzavřely společný landfrýd.²¹ Zmíněnými aktivitami se Jiří Hovorka evidentně zařadil mezi protagonisty odtržení moravské stavovské obce od českých kolegů.²² Ve složitých jednáních, směřujících k nastolení nového panovníka, spoléhaly vyšší stavy ve směru možného ovlivnění dalších královských měst na Brno jako zprostředkovatele,²³ za čímž, jak naznačeno, můžeme jistě oprávněně „cítit“ přispění Hovorkovo. Tím, že čeští stavové v nastalé situaci nerefletovali na výzvy moravských stavů ke spojenectví, učinili, zdá se, osudovou chybu, a prodloužili agonii posledních let Rudolfovy vlády. O bouřlivých dějích od začátku roku 1608 podávají bezprostřední svědectví Hovorkou opsané stavovské a další písemnosti, obsažené ve zmíněné, jím vlastnoručně sepsané Pamětní knize,²⁴ které jsou dokladem jeho přístupu nejen k sněmovním materiálům, ale také registraturám vysokých zemských úředníků.²⁵

O jeho úzkém spojenectví s nejvyššími kruhy dobové politiky svědčí výmluvně rovněž skutečnost, že Hovorkova následná svatba v listopadu roku 1608 s vdovou po zámožném brněnském měšťanovi Janu Porischovi se konala v brněnském domě kardinála Františka Ditrichštejna.²⁶ Byla to velmi

zpráva ovšem byla znovu badatelsky využita až ve studii J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329.

- 20 S c h r a m m , Wilhelm: *Ein Buch für jeden Brünner*. Brünn 1901, s. 24.
- 21 K a m e n í č e k , František: *Zemské sněmy a sjezdy moravské (1526–1628)*. Díl I. Brno 1900, s. 119–122; V á l k a , J.: *Morava reformace*, s. 88–89.
- 22 Markraběti bylo v Brně holdováno za přítomnosti nejvyšších hodnostářů země 30. srpna 1608 (kardinál tehdy osobně sloužil mši v kostele sv. Michala, příležitostně k zemské soudnici) a teprve 3. září se k přísaze dostali Brňané, kteří v zastoupení panovníkově složili přísahu do rukou nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Panovník pak v zemském domě obnovil zemské úřady a ukončil slavnostní zemský sněm. Při odjezdu z Brna daroval městské radě na památku krokodýla, tedy pověstného „draka“ (neboli lépe aligátora), dodnes zdobícího tehdejší sídlo městské rady. Srov. též H r a b ě t o v á , Irena: *Brněnský drak v pověstech a historii*. In: Forum Brunense 1992, s. 38–48.
- 23 Souhrnně viz J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Měšťtí písaři*, s. 378.
- 24 Viz pozn. 17.
- 25 AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 7251, f. 48v–62v. Viz J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Měšťtí písaři*, s. 373, 376.
- 26 Nešlo ještě o výstavný Ditrichštejnův palác, budovaný na místě předchozích pěti měšťtanských domů na Zelném trhu až od roku 1613 (potažmo 1614). Viz J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Kardinál František z Ditrichštejna*, s. 332 a pozn. 765 tamtéž.

reprezentativní událost, již se účastnilo mnoho hostů z městských i šlechtických kruhů.²⁷ Snad okolnost, že svatba se konala vzápětí po Rudolfově první kapitulaci a po vyjednávání zemských stavů s arciknížetem Matyášem Habsburským, od něhož se očekávala větší tolerance v náboženských otázkách, způsobila, že všichni svědci byli vyznáním podobojí a jeden se dokonce přiznal k bezvěrectví.²⁸

Spojením vlády nad zeměmi Koruny české v jedné rukou bylo v roce 1611 obnoveno zpřetrhané spojení s Moravou. Po tříletém přerušení tedy byla obnovena na Moravě působnost české kanceláře,²⁹ byla však podrobená kontrole moravských zemských orgánů a nesměla z ní vycházet nařízení, která by se nesrovnávala se zemskými svobodami. Žerotínovo hejtmanství (1608–1614) bylo nejen vyvrcholením zemské autonomie v celých dějinách Moravy, ale zároveň stavovského principu. Zdálo se, že díky jeho korektním postojům a vážnosti, kterou požíval u nekatolíků i katolíků, budou moci být na Moravě restituovány poměry náboženské snášenlivosti. Karel st. ze Žerotína se o to všestranně zasazoval a stranou neponechával ani královská města, setkával se však s tvrdou opozicí v osobě kardinálově a podkomořího,³⁰ snažících se – podobně jako španělská strana v Čechách – prosadit ničím neomezovaný monarchistický princip.

A tak jsme v Brně brzy svědky opětovných snah olomouckého biskupa-kardinála, zaštit'ujícího se přáním panovníkovým, o zajištění manifestační účasti brněnských měšťanů na procesích Božího Těla a o zrušení evangelické modlitebny v předměstské Pekařské ulici (na majetku Ondřeje z Puchheimu), kterou navštěvovali ve velkém nejen předměstští obyvatelé a cizí poddaní, ale také nekatolící brněnští měšťané.³¹ A ačkoli jsme před třemi roky poznaly radního písaře Hovorku jako člověka obklopujícího se i pří-

²⁷ Tehdy nejspíše obdržel Jiří Hovorka vzácný zlatý řetěz od Viléma Slavaty, zmiňovaný v Hovorkově posledním pořízení. D ř í m a l , J. *Kroniky a pamětní knihy (dokončení)*, s. 95; J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329, 332; Tytěz: *Měštští písaři*, s. 379.

²⁸ J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329; S i m o n i s , Maurus: *Výťah z matrik oddaných u sv. Jakuba*, sign. 5, pag. 3 (rukopis v AMB).

²⁹ Město Brno přivítalo už roku 1612 kancléře a jeho ženu slavnostně ve svých zdech (AMB, A 1/3 Sbíрка rukopisů a úředních knih, rkp. č. 495, f. 9v–10r) a zásobovalo jej také příležitostně brněnským pivem (např. AMB, A 1/3 Sbíрка rukopisů a úředních knih, rkp. č. 497, f. 4r). V roce 1613 byl kancléř dokonce zmocněn obnovou rady (tamtéž, f. 4v).

³⁰ V á l k a , J.: *Morava reformace*, s. 89–90.

³¹ B u r i a n , Vladimír: *Vývoj náboženských poměrů v Brně (1570–1618)*. Brno 1948, s. 50–59. Kromě bohoslužeb se zde vyučovalo jak luterskému, tak kalvínskému katechismu.

slušníky jiných věrovyznání, nyní zaujal „městský diplomat“ pevně pozice otců města v jejich snažení otupit hroty stížností omezením působnosti tohoto náboženského střediska³² (činnost evangelické modlitebny byla zakázána s konečnou platností roku 1613).

Hovorkova politická kariéra v zastoupení města se ovšem zdárně vyvíjela jak v meziobdobí 1608–1611, tak i později, a to opět jak v rovině přímých styků s panovníkovým dvorem, kam bylo nyní nutno zajíždět do Vídně,³³ tak ve styku se zemským právem, kde byl například v letech 1609–1612 činným v komisi pro ověření, zda privilegia olomouckého biskupství udělená mu císařem Rudolfem II., neodporují zemským svobodám. V roce 1611 byl zvolen všemi čtyřmi zemskými stavy za komisaře městského stavu na generální sněm a město Brno zastupoval pak na generálních sněmech českého království v letech 1614 a 1615. Paralelně také působil v komisi pro stanovení poplatků za vklady do moravských zemských desk.³⁴ Jiří Hovorka sloužil městu věrně a v plném nasazení do konce roku 1616, a protože v této exponované době neměl už k ruce nedávno zemřelého podpisaře Václava Basla a soudního písaře Václava Ochsmána,³⁵ městská rada ocenila ad hoc jeho služby mimořádnou odměnou 100 dukátů.³⁶ Jinak ve svém postu radního písaře dostával od města poměrně vysoký roční plat 200 zlatých moravských ročně (tedy plat, který si na stejném postu vydobyl až v roce 1587 jeho předchůdce Jan Mencl, předchozí radní písaři bývali ohodnocováni v souhrnu jen 100 zlatými moravských ročně, samozřejmě

³² Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329; Dřímál, J.: *Kroniky a pamětní knihy (dokončení)*, s. 96.

³³ V Praze se Hovorka zdržoval po 26. červenci roku 1606, kdy spolu s Jiřikem Šolcem měl jednat v české kanceláři ohledně brněnských práv a privilegií (AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 88, f. 440v–441r). Vzápětí (v srpnu) zde jednal ohledně muštrůnku vojska (AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 483, f. 14v). V následujícím roce pak zřejmě setrval v Praze v zájmu moravských měst po více než půl roku (od ledna do července roku 1607 – AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 89, f. 4rv, 9r–10r, 17rv, 21v; 483, f. 18v; 485, f. 12r.) V roce 1609 pak byl s dalším zástupcem města vyslán už k Matyášovu dvoru do Vídně (AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 89, f. 531v–532r), kde pobýval také v letních a podzimních měsících následujícího roku (AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 491, f. 13r, 14r).

³⁴ AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 90, f. 237r; Dřímál, J.: *Kroniky a pamětní knihy (dokončení)*, s. 95. Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329. Tytéž: *Městští písaři*, s. 381.

³⁵ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 348, 376.

³⁶ Tamtéž, s. 330.

kromě různých „naturálních“ přilepšení).³⁷ Zdravotní stav Hovorkův se ale evidentně zhoršil na jaře roku 1617, což jej přimělo sepsat 6. července téhož roku své poslední pořizení. Jak ještě zmíníme, právě Hovorkova závěť poskytuje množství zajímavých údajů o jeho životním stylu.

Nejdříve ovšem ještě musíme zmínit, jak se Jiří Hovorka účastnil vlastní práce v městské kanceláři. Komplexní paleografický rozbor všech dobových brněnských městských knih³⁸ dovolil jednoznačně konstatovat, že záhy po svém nástupu do kanceláře založil v roce 1605 Pamětní knihu,³⁹ do níž na prvních foliích zapsal „jistou a pravdivou novinu, strašlivou a převelmi žalostivou...“,⁴⁰ nejspíše tedy vlastní literární zpracování dusivé atmosféry spojené s výpady Bočkajových vojsk na jihovýchodní Moravu,⁴¹ které představuje jakousi svébytnou modifikaci známější „Lamentace země moravské“. Jak jsme upozornily na jiném místě, tato dosud badatelsky opomíjená „novina“ byla doprovázena další dokumentací, kromě jiného dosud rovněž neznámými požadavky uherských stavů, o nichž byl Hovorka nepochybně informován z Bočkajových dopisů zasílaných moravským stavům. V dalších záznamech jako osobní účastník informoval o postupu mírových jednání s Bočkajem a k roku 1608 kromě jiného o zmíněné Matyášově korunovaci v Bratislavě,⁴² což vše zasadil do širšího politického rámce, evidentně na podkladě znalosti dobových stavovských registratur.⁴³ Záznamy v Pamětní knize jsou bohužel ukončeny k roku 1609, v následujícím roce ale ještě Jiří Hovorka zapsal vlastnoručně poznámky k politickému dění do tzv. Paměti

³⁷ Tamtéž, s. 314.

³⁸ Prováděla jej v polovině 80. let L. Sulitková (jako tehdejší zaměstnankyně Archivu města Brna) a jeho výsledky jsou uloženy v AMB.

³⁹ AMB, A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 7251. Srov. pozn. 17. Tuto Pamětní knihu i další dobové zápisy tzv. pamětního charakteru brněnských městských písařů podrobil důkladnému rozboru D ř í m a l , J.: *Kroniky a pamětní knihy městských písařů brněnských v době předbělohorské*. BMD 2, 1960, s. 110–124; T ý ž : *Kroniky a pamětní knihy (dokončení)*, s. 93–98. Ve svých závěrech se až na detaily, na které jsme v předmětných studiích upozornily, shodujeme, uvedenou „novinu“ a doprovodné žádosti uherských stavů však J. Dřímál explicitě nezmínil. Srov. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 329; T y t é ž : *Odras Bočkajova povstání*, s. 39.

⁴⁰ „Jistá a pravdivá novina“ je datována již k 10. květnu roku 1605, jelikož ale Jiří Hovorka do kanceláře nastoupil až k 26. září téhož roku, opisoval zřejmě z předtím shromážděných podkladů. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Odras Bočkajova povstání*, s. 39 a pozn. 34 tamtéž.

⁴¹ Tamtéž, s. 46.

⁴² J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Měštití písaři*, s. 375, 379.

⁴³ Tamtéž, s. 379.

všelijakých z let 1601–1614,⁴⁴ na nichž se kromě něj podíleli ještě tři další brněnští písaři. Pak už se s Hovorkovým velmi úpravným rukopisem setkáváme jen v obecných registrech (v dobové terminologii zvané kopiáři), do nichž přepsal za léta 1614–1616 na 900 písemností a ve specializovaných registrech právní korespondence, kam zanesl v letech 1615–1616 na 120 missiv týkajících se nejrůznějších záležitostí postoupených vyššímu brněnskému právu. Vzhledem k jeho výše naznačené politické angažovanosti je ovšem jistě obdivuhodné, že zvládl ještě i úkony ve vlastní kanceláři. Přitom jeho zmíněná písařská, potažmo vlastní literární aktivita je pozoruhodná nejen jako doklad jeho všestranné přičinlivosti, ale i jako doklad jeho češství – z jeho ruky pocházejí převážně české zápisy, což je v dobové brněnské městské kanceláři výjimečné – a empatie pro osudy druhých.

A jak ho mohli vnímat jeho současníci? Pokud by byli potřebovali s ním projednat některé záležitosti v jeho vlastním příbytku, byli by se setkali s nadmíru vkusně zařízenými interiéry, o čemž svědčí Hovorkova závěť, jedna z nejobsáhlejších a nejzajímavějších, jakými z brněnského předbělohorského prostředí disponujeme.⁴⁵ Místnosti byly vybaveny tureckými a rýnskými koberci, polstrovaným sedacím nábytkem (potahy byly látkové i kožené), různými soškami (včetně pozlacených alabastrových) a na stěnách bylo zavěšeno neobvyklé množství obrazů. Šlo jak o „oficiální“ portréty, totiž podobizny císařů Rudolfa a Matyáše a dále arcivévody Leopolda a arcivévody brunšvického, tak také rodinné (podobizny rodičů a strýce Eliáše), doprovázené rovněž třemi velkými akty antických bohyň a dalšími obrazy s různými světskými i náboženskými motivy, celkově přes 30 obrazů, které utvářely bezpochyby výjimečnou měšťanskou obrazárnu. Umístit takové množství obrazů předpokládalo prostor spíše měšťanského paláce nežli běžného domu, z testamentárního pořízení však nejsme schopny – kromě pracovny – jiné místnosti identifikovat. Nesporné pouze je, že v té době Jiří Hovorka obýval dům v Kobližné ulici (dnes část domu č. p. 13), který v roce 1606 koupil za nepříliš velkou sumu 900 zlatých moravských.⁴⁶

Jiříkově pracovně vévodil vykládaný psací stůl se stříbrnými psacími potřebami a prostor byl osvětlován velkým cínovým svícem. Pro pohostění i početné společnosti skýtala Hovorkova domácnost rovněž množství stolního náčiní (cínového, stříbrného i zlaceného) a ubrusů. Těm, kdož by byli chtěli přijmout u Hovorky delší pohostinství, byl nabídnut nocleh

44 AMB, A 1/3 Sbirka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 7330. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Měšťtí písaři*, s. 373. Srov. pozn. 39.

45 AMB, A 1/3 Sbirka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 51, f. 552r–566r.

46 AMB, A 1/3 Sbirka rukopisů a úředních knih, rkp. č. 12, f. 176v; 1797, f. 195r. J o r d á n k o v á , H. – S u l i t k o v á , L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 330.

v postelích se slezskými závěsy, opatřenými jemnými prostěradly a damaškovými poduškami, přičemž se napodiv nezapomínalo ani na základní hygienu – v pozůstalosti je totiž uvedeno i několik umyvadel (včetně jednoho stříbrného s pozlacenou konvicí na vodu). Není asi zapotřebí zvlášť podotýkat, že Hovorka náležitě reprezentoval svůj stav i vzácným šatem a klenoty, přičemž používal také stříbrné kapesní hodinky (jeho čas byl zřejmě vzácný...).⁴⁷ Pokud se sám musel vydat na cesty, mohl podle potřeby využít tři kočárů – otevřeného, polokrytého a uzavřeného. Veškeré zmíněné vybavení však v kontextu dalších zmíněných skutečností rozhodně nepovažujeme za výraz Hovorkovy snahy po líbivé okázalosti, ale za zcela samozřejmou součást jeho životního stylu. Že totiž pamatoval i na jiné stránky života, toho dokladem je navíc i jeho osobní knihovna s množstvím teologických, ale i historických a právnických děl, jež měla být podle ustanovení testamentu důkladně zkatalogizována⁴⁸ a kterou v případě své smrti spravedlivě dělil mezi své syny (vlastního i vyženěného). Odkazy z bohatého, zřejmě vlastním přičiněním i vhodným sňatkem nashromážděného majetku, vůbec vcelku dokládají Hovorkovu promyšlenou snahu zabezpečit své blízké a potřebné. Na prvním místě stála samozřejmě manželka a děti, ale nemalých odkazů se dočkali i synové bratra Pavla a chudí spoluobytelé a studenti. Svůj upřímný vztah ke své profesi a spolupracovníkům prokázal i dvěma legáty směřovanými do městské kanceláře. Tak učedníka Václava obdařil šatstvem a 10 zlatými moravskými v hotovosti a Pavla Jeronýma Skřivánka, jehož si vyhlédl za svého nástupce, drahými šaty, rapírem i značným finančním obnosem 50 zlatých moravských.⁴⁹ Jako věrný katolík pamatoval pochopitelně na církve a její brněnské ústavy.

Rozhodně tedy Jiří Hovorka neprojevoval u měšťanů jinak tak běžné opatřnictví, naopak, jeho životní postoje, které jsme v různých souvislostech výše navodily, svědčí o tom, že v jeho osobě byl úřad předního brněnského písaře počátku 17. století reprezentován skutečně „plnokrevnou“ renesanční osobností se značnou inteligencí a „manažerskými“ schopnostmi, které jí dovolovaly bez problémů pronikat do nejvyšších pater soudobé společnosti a vytvářet si potřebné společenské vazby, které se zdaleka neomezovaly jen na „městské zdi“. Přitom, jak jistě zvlášť podtrhuje jeho silně emotivně zabarvená pasáž o hrůzách působených domácím obyvatelstvu

⁴⁷ K nutné výbavě a případné obraně patřilo také několik sečných a palných zbraní.

⁴⁸ Její katalog se bohužel nedochoval. I tak ovšem legáty knih, navíc většího objemu, jsou v brněnských dobových poměrech výjimečné.

⁴⁹ N a v r á t i l, Ivo: *Registra brněnské městské kanceláře na přelomu 16. a 17. století*. Diplomová práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1978, s. 180–207. J o r d á n k o v á, H. – S u l i t k o v á, L.: *Brněnská městská kancelář*, s. 330. Srov. též pozn. 45.

Bočkajovými vojsky v Pamětní knize, je zjevné, že Hovorka nesledoval jen své osobní cíle, ale že své schopnosti dával zcela do služeb městské komunity, se kterou se plně identifikoval, i když obdaření erbem a predikátem by jej bylo mohlo predestinovat i k průniku do vlastní šlechtické společnosti. Hovorka se však zjevně cítil zcela spokojen v městském prostředí, které mu pro společensky aktivní a současně pohodlný život skýtalo veškeré podmínky. Jak jsme už naznačily na jiném místě, tímto svým osobnostním rozměrem se odlišoval od svého „povýšeneckého“ nástupce Pavla Jeronýma Skřivánka, vedeného přednostně osobními ambicemi a představujícího par excellence typ „kariérního úředníka“ nové doby.⁵⁰

EIN NOBILITIERTER STADTSCHREIBER UND SEIN GESELLSCHAFTLICHES PRESTIGE

Mit der Persönlichkeit des Brünner Ratsschreibers Georg Hovorka von Vyškov befassten sich die Autorinnen bereits in mehreren Veröffentlichungen. Diesmal widmen sie ihre Aufmerksamkeit Hovorkas sozialer Lage, also der Frage, wie er in der Stadtgesellschaft zu Beginn des 17. Jahrhunderts selbst auftrat und wie er dort wahrgenommen wurde. Nachdem Georg, ein Neffe des Brünner Propstes Elias Hovorka, die Jesuitenakademie in Olmütz absolviert hatte, trat er 1605 – bereits als Wappenbürger – in die Dienste der Stadt Brünn. Über elf Jahre wirkte er mit Erfolg in der Stadtkanzlei und wurde zugleich zu einem trefflichen Stadtdiplomaten. Dank seiner verwandtschaftlichen Beziehungen hatte er enge Kontakte zu der böhmischen Hofkanzlei. Hovorkas politische Karriere entwickelte sich gedeihlich, und zwar nicht nur auf der Ebene einer unmittelbaren Kommunikation mit dem Wiener Hof, sondern auch bezüglich der städtischen Auseinandersetzungen mit dem Landesrecht. Seine engagierten Stellungnahmen zum damaligen politischen Geschehen verewigte er in literarisch bearbeiteten Aufzeichnungen des von ihm gegründeten Gedenkbuchs (dieses wurde leider bereits mit dem Jahr 1609 beendet), sowie in den sogenannten „Allerhand Memoiren“ aus den Jahren 1601–1614, an denen neben ihm auch weitere drei Brünner Stadtschreiber beteiligt waren. Der bis heute erhalten gebliebene letzte Wille dieses Wappenbürgers stellt eines der umfangreichsten und interessantesten Testamente jener Zeit dar, da dieser unter anderem ein detailliertes Verzeichnis des Mobiliars (samt Bildern) in Hovorkas Behausung beinhaltet. Es wird dadurch sehr eingehend dokumentiert, dass sich der Stadtschreiber über eine äußerst komfortable Einrichtung seiner Privaträume freuen konnte. Überdies wird mit diesem Dokument belegt, dass er seine Nächsten, unter denen man nicht nur die Mitglieder Hovorkas eigener Familie findet, mit beachtlichen Summen bedachte. In dieser Großzügigkeit kam die Betonung des „Gemeinwohls“ als einer der Charakterzüge Georgs von Vyškov zum Ausdruck. Obwohl er als nobilitierter Bürger die Aufnahme in den Ritterstand anstreben konnte, wollte er sich seiner Stadtgemeinde nicht entfremden, da ihm diese ein gesellschaftlich aktives, zugleich aber auch bequemes Leben ermöglichte und er hier großes Ansehen genoss.

Übersetzt von Tomáš Sterneck

⁵⁰ Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Městští písaři*, s. 395.

